

Gülay Göktürk: “Sosyal devlet bir noktada olacaksa, sağlıkta olmalı!”

Doç. Dr. Akif Tan

Yasemin K. Şahinkaya

Gülay Göktürk ile konuşmaya giderken, genel konseptimize uygun olarak sağlık sektörüne dışarıdan entelektüel bir bakış alacağımızı düşünüyorduk ki, sektöre entelektüel olmanın yanı sıra son derece hakim, profesyonel bir bakış açısıyla karşılaştık. Hatta o kadar ki özellikle organ bağışi konusunda bir yasa teklifi oluşturacak kadar bu konu üzerine düşünülmüş, çalışmış geniş perspektifte bir bakış açısı... Özellikle sağlık sektörü ile ilgili gündemi, mevzuatı yakından takip eden, bu konuda düşününen entelektüel bir göz... Biz ko-

nuşurken son derece keyif aldık, umarız sizler de okurken aynı keyfi ve bizim gibi ‘evet, olabilir, gerçekten de öyle’ diyebileceğiniz fikirlerin doyumsuz tadını alabilirsiniz.

Akif Tan: Bugün Türkiye’deki sağlık sektöründe herhangi bir vatandaşın en sık karşılaştığı sorun sizce nedir? Hastaneler mi, doktorlar mı, tıbbi ekipman mı, sektörün kendisi mi, bir anlayış mı? En çarpıcı handikapımız nerede? Veya her şey çok yolun da mı gidiyor?

Ben dünyada sağlık sistemini halledebilen bir ülke görmedim. Özellikle İngiltere’ninkini ve Amerika’ninkini ol-

dukça iyi biliyorum, tanıyorum. Ben bir kez İngiltere’de hastalandım, acil serviste bir doktoru görebilmek için tam 4 saat beklemek zorunda kaldım. Refah devletinin bir ürünü olan, tamamen sosyalize olmuş sağlık sistemi birçok yerinden çökmüş İngiltere’de, çalışmıyor. Öte yandan Amerika’da orta sınıftan çalışan insanların dışsız olduklarını gördüm. Çünkü dış yaptırmak, eğer sigortanız yoksa, yeni işe girmişseniz, bir servet olduğu için dışlarını yaptırmıyorlar. En basit bir operasyonda bile 1.000 dolar vermeniz gerekiyor. Çok çok pahalı. Türkiye’de, bir liberal olmama rağmen, sağlık sisteminin sosyal devletin son kalacağı yer olması gerektiğini vicda-

“Türkiye’de, bir liberal olmama rağmen, sağlık sisteminin sosyal devletin son kalacağı yer olması gerektiğini vicdanen kabul ediyorum. Yani sosyal devlet bir noktada olacaksa, sağlık alanında olmalı. Biz öyle bir sistem kurmalıyız ki ihtiyacı olan herkesin, her türlü sağlık hizmetinden, sonuna kadar, hiçbir ödeme yapmadan yararlanabilsin. Bunun yanı sıra parası olanlar da belli bir bedel ödeyerek sistemi sübvansesin.”

nen kabul ediyorum. Yani sosyal devlet bir noktada olacaksa, sağlık alanında olmalı. Dışarıdan baktığınızda ne görüyorsunuz dersiniz söyleyeceğim şudur: Biz öyle bir sistem kurmalıyız ki ihtiyacı olan herkesin, her türlü sağlık hizmetinden, sonuna kadar, hiçbir ödeme yapmadan yararlanabilsin. Bunun yanı sıra parası olanlar da belli bir bedel ödeyerek sistemi sübvansesin. Şu an biraz öyle. Biz olmayanlarınkini temin ederek ama olanlarda katkı payı diye aldığımız şeyi de bugünkünden biraz daha fazla alarak böyle bir sistem kurabiliriz diye düşünüyorum. Tümüyle herkese bedava diye bir şey zaten olamaz, dünyanın hiçbir yerinde olamıyor. Fakat bizim şu andaki mevcut sistemde, parası olanlardan katkı payı diye aldığımız miktar bana biraz az geliyor. Daha artırılabilir.

Çünkü genel olarak bizim halkımızda sağlığı para harcama eğilimi çok kuvvetli değil. Yani dar gelirli olsa da insanlar düşün yapmayı, çeyiz yapmayı, altın takmayı, bilezik takmayı ihmal etmiyor ama sıra kendisinin bir tedavisi-

ne geldiği zaman eğer hastane o ilacı vermiyorsa, pahalıysa almayabiliyor.

(A. T.) Tarama programlarına falan da hiç itibar yoktur...

Evet, hiç itibar yoktur. Devlet bana bakmak zorunda, gibi bir anlayış var. Kendi sağlığı için, tatiline harcar gibi, düğününe harcar gibi para harcamıyor. Bunu bir lüks gibi görüyor. Sanki devletin yapması gereken bir şeyi kendi yapmış da kazık yemiş gibi davranıyor. Bunun kırılması lazım. Ödeme gücü olanların daha çok ödemesi lazım, ödeme gücü olanların da hakikaten en ileri sağlık hizmetlerinden çok rahat yararlanması lazım.

(A. T.) Devlet sağlık sektöründen öğrendiğince çekilme eğilimi içinde. Hizmet satın almak politikasıyla ciddi değişiklikler yaptı. Bunun da iyi sonuçları da, aksayan yönleri de var. Beklenenden daha iyi bir adaptasyon süreci var. Genelde bu trendi nasıl buluyorsunuz?

Ben esas olarak hizmet satın alma fikrine taraftarım. Yani aynı şeyi devlet eğitimde de yapmalı. Madem bu kadar özel okulumuz var, bunlardan hizmet satın almalı. Hizmet satın alma fikri güzel. Nitekim bu sistem ekonomik anlamda daha ucuz. Ama burada istismara kapalı bir sistem kurmak gerekiyor. Çünkü bu konu istismara çok açık. Özel hastanelerle ilgili en basit sıkıntıyla gelen hastalara bile parasını nasılsa devletten alacak diye bütün tetkikleri birden yaptığı gibi pek çok olay duyuyoruz. Bunun faturası çok ağır olur devlete. Bu yapılmalı ama bunun çok ciddi bir denetim sistemiyle birlikte yapılması lazım.

(Yasemin K. Şahinkaya) Özel sektör bunun altından kalkabilir mi? Özel sektör sağlık sektöründe yetkin olabilir mi?

Şu an son teknolojiyi hemen getiren, bu konuda dünyayı çok yakından takip eden, tıp teknolojisini çok yakından takip eden gelişmiş bir özel sektör var. Elbette ki devletin elindeki o köklü hastaneler yok olacak değil. Onlar varlıklarını zaten devam ettirecekler. Ama bunun yanı sıra gelişen özel sektörün, ben çok daha hızlı gelişeceğini, aynı zamanda bir bölgeye hizmet vereceğini düşünüyorum. Biliyorsunuz bir sağlık turizmi yaşıyor. Bunun ileride daha da gelişeceğini düşünüyorum. Çünkü fiyatlar çok ucuz. Hem Avrupa’dan hem de Ortadoğu ülkelerinden ciddi bir şekilde ucuz.

Hızla gelişen özel sektör kendi içinde çok ciddi bir rekabet yaşıyor. Bu rekabet de onu geliştiriyor. Bu sektör içinde çürükler de, sağlamlar da olacaktır. Ama zamanla çürükler elene-

cek, tutunamayacaktır. Sağlıklı bir gelişim mutlaka olacaktır. O konuda benim bir kuşku yok. Fakat geçiş döneminde devlet kanalıyla paralar geldiği için o konuda bir istismara dikkat etmek lazım. Yoksa potansiyeli var.

(Y. K. Ş.) Peki ya doktorlarımız?

Türkiye’de şaşılacak biçimde dünya çapında yarışabilecek düzeyde doktorlarımız var. Bunun en temelinde ne yatıyor bilmiyorum. Başlangıçta çok köklü, çok iyi tıp fakülteleri mi kurmuşuz, nedir? Herhalde oradan gelen bir şey... Ancak genel olarak teşhisten sonra özellikle yatan hastalarda, tedavide aksamalar var. Ama özel sektörün bu alanda da çözüm bulacağına inanıyorum.

(A. T.) Sizce Türkiye’deki doktor sayısı yeterli mi, değil mi? Dışarıdan doktor getirmeye gerek var mı? Doktor kalitesi çok sayıdaki üniversiteden dolayı düşüyor mu? Yoksa böyle mi olması gerekir?

Ben doktor kalitesi düşüyor mu düşmüyor mu bilemem. Ama genel olarak bundan üç-beş sene önceye kadar üniversite sayısının hızla artırılmasını pek anlamlı bulmuyordum. Yeteri öğretim üyesi, ekipman yoksa, pek bir faydası olmaz diye düşünüyordum. Fakat bir takım örnekler gördükten sonra artık böyle düşünmemeye başladım. Anadolu’dan çeşitli sempozyumlara gelmiş öğretim üyeleri ile karşılaştım. Ve oralarda, kurulan üniversitelerle birlikte vahalar yaratıldığını dinledim. Anadolu’nun ücra kentlerindeki üniversitelerde bir takım YÖK burslarıyla yurtdışına gitmiş parlak insan dönmüş, bir araya gelmiş ve ciddi bir akademik çalışma başlatmış. Hem de çevresi için bir ışık olmuş, vaha olmuş. O Anadolu kentinin toplumsal ve kültürel hayatına çok ciddi katkılarda bulunmuş. Tıp alanı için de aynı şeyi söylemek zannederim doğru. Yani, bu insanlar eğer bir takım eksiklerle mezun oluyorsa, daha sonra bunların ilerlemesi, yetişmesi, belki eğitimlerinin devam ettirilmesi, meslek içi eğitimlerinin sürdürülmesi konusuna kafa yormak gerekmektedir. Ve de tabii hayatın içinde yaparak öğreneceklerine güvenmek lazım. Ama kısıtlı tutarak bir yere varamayız. Sonuçta belli şehirlerde yoğunlaşma var. Bunu metazori değiştiremezsiniz. Hiç kimseyi zorla başka bir yerlere yollayamazsınız. Bu birçok defa denendi. Sayıca diğer yerlere de yollayacağınız doktorlara ihtiyacınız var demektir. İşte bu yeni üniversitelerden mezun olanların gidebilecekleri alanlar var, orada kendilerini yetiştirecekleri ortamlar yaratmak lazım. Artık dünyada hiçbir meslekte eğitim mezun olduğunuz zaman bitmiyor. Zaten

o doktor çok iyi bir üniversiteden de mezun olmuş olsa, üç sene update etmezse bilgilerini zaten kötü bir doktor olacak. Ama nispeten zayıf bir üniversiteden mezun olmuş ama sürekli olarak kendini geliştiren, meslek içi eğitimini devam ettiren bir doktor da iyi bir doktor olabilir.

Yeni okullar açmaktan korkmamak lazım; bu yeni okullardan mezun olanların da yetişmesi için bir takım ortamlar yaratmaya çalışmak lazım.

(A. T.) Yabancı doktorlar konusu... Tabipler Odası yabancı doktora lüzum yok, çünkü Türkiye'ye kaliteli yabancı doktor gelmeyecek. İkinci ve üçüncü dünya ülkelerinden ucuz ücretle çalışacak doktor gelecek, bu da bizim doktorlarımızın işsiz kalmasına neden olacak diyor. Ama Sağlık Bakanlığı özellikle Doğu'da çalışacak doktor bulamıyorum, buraları cazip bulan yabancı doktorlar gelip buralarda görev yapın diyor. Ayrıca biz kaliteli yabancı doktoru 1. sınıf büyük kentlerdeki hastanelerde dünya markası olarak getirmek istiyoruz. Eğer böyle bir şey gerçekleşirse 'sağlık turizmi'nin olabirliğinin önü açılacaktır diyor. Sizin görüşünüz nedir?

Bir kere belli mesleklerde ister yabancı ister yerli olsun okuldan mezun olmak yeterli değil. O işi yapabilirlik sertifikası türü bir şey oluşturulması lazım. Hukukta yaparlar bunu. Mesela hukuk fakültesinden mezun olduktan sonra avukatlık yapabilmek için baronun oluşturduğu bir sınavı girmek zorunluluğu vardır. Aynı şekilde tıpta da dünyanın birçok ülkesinde var. Bu nereden kaynaklanıyor? Bu kadar oynak bir dünyada, mezun olduğunuz okulun, ister Türkiye'de ister başka bir yerde, hangi düzeyde olduğu belli değildir. Üniversitelerin vasıfları farklı. Eğitimde farklılaşma yaşanıyor. Gecekondu üniversite var, köklü üniversiteler de var. Üniversiteler kendi aralarında bir akreditasyon sağlamaya çalışıyorlar fakat buna da güvenmiyorlar. Özellikle halk sağlığını, halkın doğrudan güvenliğini ilgilendiren mesleklerde okul bitirmiş olmak yetmiyor, mesleğini icra edebilmek için bir başka sınavdan daha geçiyorlar.

Bir deprem ülkesinde yaşıyoruz. Evlerimiz yapan mühendisler, mimarlar yeterli mi diye düşünebilirsiniz. O zaman o konuda eğitim çeşitlendiğine ve farklı niteliklerde öğrenciler çıktığına göre siz onları bir noktada elekten geçireceksiniz. Kendini kanıtlayan o mesleği yapma hakkı kazanacak. Böyle bir şey koyarsanız, sırf ucuz diye vasıfsız yabancı doktorlarla halkı karşı karşıya getirmeyi önlemiş olursunuz. Ama bunun dışında bir yasak doğru değildir. Hem serbest rekabete

karşıdır hem globalleşmenin genel mantığına karşıdır ve böyle bir milli koruma altına alamazsınız. Bu tıpkı bizim Anadolu'ları üretip yabancı araba ithalini yasaklamamızla aynı mantıktır.

Eğer yabancı doktor getirilecekse ki gelmelerinin önü açılmalı, bir bariyer konup bu bariyerin üstünde çıkanları çalıştırmak; ikincisi de söz konusu doktor olacağı için ve hastayla temas edeceği için dil probleminin bir biçimde çözmek gerekiyor. Çünkü hasta kendini ifade edebilmek ve doktorunu anlamak zorundadır. Yani verirsiniz evinizin projesini yabancı bir mimara çizdirirsiniz. Konuşmasanız da olur belki ama hasta doktoruyla, doktor hastasıyla konuşmak durumundadır. İletişim kurmak zorundadır. Bunu nasıl halledecekler onu bilmiyorum.

(Y. K. Ş.) Ama size göre bu adaptasyon olmak zorunda... Zaten doktorlarımızın da böyle bir rekabete açık olmaları, hatta böyle bir rekabete yabancı doktorları çağırıyor olması gerekmez mi? Asıl böyle bir rekabetten sonra mı doktorlar kendilerinin nerede olduklarını görebilirler?

Kesinlikle bu adaptasyon olmak zorunda. Bu alanda da rekabet sırasında zararları önlemek için de mutlaka bir yeterlilik sınavı, bir bariyer olması lazım. Bu da özellikle bu alanın özelliğinden dolayı. Mesela gelmiş son derece yetersiz bir doktor. Altı ay sonra rekabetten elenecek ama o sırada altı tane hastayı öldürmemesi lazım. Onun için de gereken tedbirlerin alınması lazım.

(A. T.) Böyle bir sınav da var zaten... Yabancı doktor bu sınava giriyor. Hatta kuralları da son derece katı üstelik. Bir defa bu sınavı kaybeden bir daha giremiyor. Daha sonra 5 senede bir uzmanlık sınavları var. Böyle bir süreç var yani...

Zaten bunun önünü de kapatamazsınız. Nasıl sizin bir sürü meslek sahibi insanınız gidip, Amerika'da, Avrupa'da hatta dünyanın istedikleri her yerinde çalışıyorsa, oradan da buraya gelip çalışacak tabii insanlar. Bizim çocuklarımız gidip oralarda iş tuttukları zaman son derece memnun oluyoruz, onlar buraya geldikleri zaman problem. Bizimkiler gidiyorlar Almanya'da ev alıyor, az değil iki milyon Türk, sorun yok. Ama onlar gelip buradan ev almaya katlığı zaman 'bir dakika, ne oluyor?' deniliyor. Vatan toprağı gidiyor diye feryada başlanıyor. Yıllardır Avrupa'ya giden işçilerimizin çoğu ev aldı oralarda. Bunun gibi... Türkiye'den doktorlar gidip çalışıyor, dünyanın her yerinde, elbette onlar da gelecek. Hiçbir mesleği milli duvarlarla koruyamazsınız. Hiçbir

“Kişinin aksini beyan etmedikçe iradesini organ bağışçısı olma yolunda kullandığı bir yasa çıkartırsınız ve bol bol duyurursunuz, istemeyen gitsin, bağış yapmak istemiyorum diye kartını alsın diye... Bağış yapmak istiyorum diye değil, yapmak istemiyorum diyen uğraşmalı.”

sektörü böyle gümrük duvarları arkasına hapsedemezsiniz.

Bu o sektörün sadece kavrulmasına, güdük kalmasına ve gelişmemesine sebep olur. Ama kurallarını da iyi koymak lazım. Kurallı olması lazım. Adım başı bir klinik açmış adam. Oraya da ne idüğü belirsiz birtakım doktorlar getirmiş çalıştırıyor. Böyle bir şey olamaz.

(A. T.) Tekrar deminki konuya dönecek olursak; hastaya yaklaşımda da, hastanın kendisinin ve hastalığını metalaşması, değer yargılarının ciddi erozyona uğraması konusu... Kavramsal olarak baktığımızda, özel sektöre doğru gidiyor olmak, bir anlamda, vahşi kapitalizm olmasa da bunun kurullarıyla yarışıyor olmak uzun vadede bunu getirecek midir sizce? Sistem içinde devlet ve özel sektörün dengelerinin değişmesi, insanlık açısından ciddi bir erozyona sebep olur mu?

Aynı şey eğitim için de söyleniyor. Eğitimin satılan bir hizmet haline gelmesi hususunda da. Öyle ya da böyle ben bunu kaçınılmaz görüyorum. Mutlaka yeni durum kendi etliğini yaratacaktır. Bugün ilaç ve tıp endüstrisi petrolden sonra ikinci sırada. Böyle büyük bir pazardan, böyle büyük bir sektörden bahsediyoruz. Belki hiçbir zaman emin olamayacağız ama kanserle ilgili birtakım alternatif tedavilerin bastırıldığı şeklinde iddialar var. Bunu bilemeyeceğiz belki ama şunu

“Tıp camiasında biraz Ortodoks bir tutum var. Zaman zaman insana şunu hissettiriyor: Bir bilgi tekeli ellerinde tutuyorlar ve bu bilgi tekelinin iktidarını kuruyorlar. Her uzman bir bilgi tekeli kurar ama doktorların kurdukları bilgi tekeli sıradan insanların kolay kolay nüfuz edebilecekleri, kolay kolay vakıf olabilecekleri dolayısıyla tartışabilecekleri bir şey değil.”

biliyoruz: Bir kısmı Harvard Üniversitesi'nde bulunan Çinli doktor, yaptıkları birtakım alternatif çalışmaların Amerika'da kanser sektörü tarafından bastırılması, sınırlandırılması, yasaklanması üzerine, gittiler Çin'de bu tedaviyi uyguluyorlar. Böyle şeyler olabilir, olabilir. Ama bu geri dönüşü olmayan bir süreç aynı zamanda. Bu kadar büyük sermaye, bu kadar büyük bir sektörü devletler yapamazlar. Devletlerin tek başlarına altından kalkabileceği bir hizmet değil. Çok uluslu sermayeler lazım. O ilaç firmalarının bir yeni molekül bulmak için on sene çalıştıklarını ve bilmem kaç milyon dolar para harcadıklarını biliyoruz. Ve sonu belki fiyasko oluyor. Sonunda hiçbir şey çıkmayan milyar dolarlar gidiyor. Bunun için çok dinamik bir sektöre ihtiyaç var. Ve bu nitekim oluştu ve geri dönüşü mümkün değil. Ne olması gerekiyor? Böyle meselelerin tartışılmasıyla birlikte bu konuda toplum denetimi olacak. Ve kendi etliğini oluşturacak. Yani o zaman diyelim ki o özel hastane de hastayı gereksiz yere pahalı bir tedaviye yönlendirdiği ortaya çıktığı zaman kapana-çak duruma gelecek. Rezil olacak toplumda. Böyle bir etığın kendi içinde oluşması, böyle bir toplumsal denetimde bunların halledilmesi lazım.

Ona bakarsanız biz devlet elinde birtakım SSK Hastaneleri'nde nasıl yolsuzluklar olduğunu, ilaç alımlarında ne yolsuzluklar olduğunu biliyoruz. Yani orası, tertemiz değil ki, orada da yıllardır doktorların kendi muayenehanelerine hasta kanalize ettiklerini de biliyoruz. Dolayısıyla bu konudaki yozlaşma, devlet elindeyken de olabiliyor, özel sektör olunca da başka birtakım sorunlar çıkacaktır.

(Y. K. Ş.) Belki böyle bir durumda devlet daha iyi denetim ve kontrol mekanizması kuracaktır...

Belki de... Devlette torpilin olduğunu da biliyoruz. Oradaki doktorların kendi muayenehanelerine gelen hastalara farklı, gelmeyenlere farklı davranışlarını biliyoruz. Açıkta paralar alındığını biliyoruz ve en önemlisi de alet alımında ve ilaç alımında çok büyük yolsuzluklar olduğunu biliyoruz. Şimdi burada böyle olabilir derken, eskiden pek mi matahtı diye sormak lazım. Kendi etliğini, kendi toplumsal denetimini yaratacaktır. Zaten başka bir çare yok. Bugün bilimler arasında en hızlı ilerleyen bilim biyogenetik ve tıp. Bunun gürbüzleşmesi ve önünün tıkanmaması lazım.

(A. T.) Tıp dünyası, akademik çevreler, dışarıdan kendilerine müdahale edilmesine, düşünce bazında, siyasi bakımdan, uyarı, ikaz ve eleştiri bazında biraz fazla mı kapalı veya çok rahat tıp dünyasındaki her şey tartışılabilir mi? Yani kurumlarının kendi içindeki omurgası, dışarıdan söylenecek doğru veya yanlış herhangi bir şeyi tanımadan hemen yargılayıp tepki mi gösteriyor yoksa bunları özümseyip tartışabiliyor mu?

Tıp camiasında biraz Ortodoks bit tutum var. Zaman zaman insana şunu hissettiriyor: Bir bilgi tekeli ellerinde tutuyorlar ve bu bilgi tekelinin iktidarını kuruyorlar. Her uzman bir bilgi tekeli kurar ama doktorların kurdukları bilgi tekeli sıradan insanların kolay kolay nüfuz edebilecekleri, kolay kolay vakıf olabilecekleri dolayısıyla tartışabilecekleri bir şey değil. Ve o alandaki bilgi tekelinin kırılması eğilimlerine de tepkililer. Bu alternatif tıp için de geçerli...

(Y. K. Ş.) Peki kendileri için mi, halkın lehine olması açısından mı öyleler?

İki yönüde var gibi geliyor bana. Mesela birçok doktorun hasta gelip de karşısına internette okudum, şöyleymiş, böyleymiş dediğinde bir sinirlendiğini görüyoruz. 'Bırakın interneti, öyle şey olur mu?' tarzında bir yaklaşım sergiliyorlar.

(A. T.) Ben öyleyim biraz... Bilinçli

hastayı çok severim ama internetten okudum diyerek gelen hastaya bir tepkim oluyor...

Doğrudur. Doktorların yaptıkları iş, hiçbir maceracılığa imkân vermediği için belli bir tutuculuk içindeler. Öyle 'hadi şunu deneyelim, hadi bunu deneyelim' diyemezler. Kurallara uygunluk ve tutuculuk içindeler. Ama bunun zaman zaman yenilikleri engelleme noktasında zararları da oluyor.

Genel olarak tıp camiasında öğrenilen, bilinen, var olan ve uygulanan konvansiyonel bilgiler dışında bir tutuculuk hissediyorum. Özellikle yeni denemeler konusunda. Ama bu hastaya yönelik. Öte taraftan araştırmalar son derece özgürce, son derece uçuk noktalarda yapılıyor.

(A. T.) Çin'deki kanser tedavisi Türkiye'de de çok popüler. Fakat ne olduğu karışık. Bizim şu anda uyguladığımız tedavinin çok dışında kalıyor. Ama olabilir mi? Olabilir belki... Eğer yol bittiyse birtakım şeyler denenebilir yani bu kadar da katı olmamak gerekiyor. Siz ne düşünüyorsunuz?

Bunlar hassas noktalar. Genel olarak doktorlar daha rahat olsunlar, esnek olsunlar demek de çok doğru değil. Sonuçta bizim güvenliğimiz söz konusu. Aksi takdirde 'bizi deneme tahtası yaptılar, bizi kobay gibi kullandılar' diye başlarız. Yani doğrusunu isterse- nize öyle bir güvenceye, belli bir tutuculuğa da ihtiyacımız var. Tabii bir de tersi oluyor: Tıptaki çeşitli araştırmalar da birtakım başka çevreler tarafından etik adına çok kısıtlanıyor. Özellikle genetik çalışmalarda tıp biliminin üstünde çok ciddi bir toplumsal baskı var. Ve bir korku var: İnsanın doğasıyla oynuyorlar, insanın doğasını değiştirecekler diye. O da bilim üzerinde bir baskı. Mesela Amerika'da çalışması kısıtlanan birtakım insanlar Rusya'ya gidip orada çalışıyorlar. Beyinle ilgili çalışmalar Amerika'da yasaklandı. Yani bir de tersten bakmak lazım. Genleriyle oynanmış bitkiler ve hayvan deneyleri için çevreciler son derece tutucu bir rol oynuyorlar mesele...

(Y. K. Ş.) Size göre doktor-hasta ilişkisi nasıl olmalı? Siz nasıl bir doktor ararsınız?

Bir kere doktor, hasta olarak benim içimde ne olup bittiğini bana benim anlayacağım gibi anlatmalı. Ve uygulayacağı tedaviyi de anlatmalı. Daha fazla vakit ayırarak o hastalığı içinden çıkararak önüne koymalı ve anlatmalı. 'Bana ne oluyor ve bana ne yapıyor?' konusunda hastayı meçhulde bırakmamalı. Bütün sorularını cevaplamalı. Doktorların bir kısmı bunu yapıyor

ama önemli bir kısmı 'bu benim işim, ben bunu biliyorum ve yapacağım, sana ne oluyor?' havasına giriyorlar. 'Sen sadece şu ilaçları al, şunları yap, şunları yapma ama ötesi benim işim. Ne olup bittiğini anlamam gerekmiyor' tutumuna giriyor ki son derece rahatsız edici bir tutum. Bunu en had safhası yine İngiltere'de var. Hasta doktora gidiyor. Doktor ona bir külah içinde birtakım haplar veriyor. Hasta, hastalığını bilmiyor, içtiği o hapların adını bile bilmiyor. Gözlük numarasını bilmiyor insanlar doktor verdi herhalde doğrudur diyorlar. Hastanın hastalığına yabancılaşması süreci yaşıyor. Bizde o kadar değil.

Bir şeyi önünüze koyup baktığınız zaman onunla daha rahat baş edersiniz. O yüzden ben başıma ne geldiyse, ne gelecekse bilmek isterim. Hastalığımı tanımak isterim.

(A. T.) Peki ölümcül hastalıklar hastaya söylenmeli midir?

O bambaşka bir konu. Ölümcül hastalıklarda mutlaka hastanın yakınlarından söylenip söylenmemesi konusunda fikir alınması lazım. Öyle pat diye insanlara söylenmemesi lazım diye düşünüyorum. Onun bizi aşan ince bir psikolojik süreçten geçmesi lazım.

(Y. K. Ş.) İnsanların sağlıkla ilgili pek çok şeyi öğrendiği mecra genellikle televizyon ve gazeteler. Türkiye'deki sağlık haberciliği bu konuda size göre olması gereken gibi mi?

Dünyanın her yerinde basın en popüler konularından biridir sağlık. Amerika'da dünya kadar sağlık dergisi çıkar. Onların içinde de yalan yanlış bir sürü şey yazar. Bizde de özellikle basında uzman muhabir meselesi çok fazla olmadığı için, birtakım aksamlar oluyor. Yalan yanlış birtakım şeyler yazıldığı gibi iyi birtakım haberler diziler de yapılıyor. Meslek kuruluşlarının sağlık muhabirleriyle yakın temas içinde belki birtakım kurslarla, brifinglerle ve doğru bilgi alma kanallarını sürekli açık tutarak işbirliği içinde olmaları gerekmektedir.

Ama popüler basın sağlık haberlerine her zaman ilgi gösterecektir ve her zaman bunu oldukça kaba saba bir biçimde, aşırı vurguyla verdiği için yanlışları içerecektir. Bu da kaçınılmaz bir süreç. Dünya kadar sağlık haberi yapılıyor, sağlık programı yapılıyor, bir o kadar doktor kendi sitesini açıyor, sitesinden görüş belirtiyor, ilaç tavsiye ediyor hastayı görmeden, internet üzerinden tedavi şemaları vermeye çalışıyor. Bütün bu bilgi akışına ve bilgi dolaşımını temizlemek, rafine etmek ve hepsini doğru hale getirmek ne yazık ki mümkün değil. Hastaya verilme-

si gereken "bütün bunları oku dinle ama yine senin bir derdin olduğu zaman doktora git" mesajı olmalıdır.

Bu arada ben sağlık haberlerine güvensizlik oluşması güven oluşmasından daha iyi olduğunu düşünüyorum. Yani her okuduğuna inanan bir okur daha kötü. Merakına yenilip okusun ama, her okuduğuna güvenmek sağlık alanında tehlikeli.

(A. T.) Gerçi Türkiye'de bu konuda herhangi bir konu veya tartışma yok ama dünyada zaman zaman gündeme gelen, tartışılan bir konudur ötenazi... Bizde de yeterince tartışılmadığını düşündüğümüz kavramlardan biridir. Siz ötenazi konusunda ne düşünüyorsunuz?

Olacaksa bile asla yoğun bakım sürelerinin uzun ve masraflı oluşundan ya da organ transplantasyonu ihtiyacından dolayı olmamalı. Yakınlarının çektiği sıkıntı gibi, uzun süreli tedavinin maddi yükümlülüğü gibi sebeplerden olmamalı. Hastanın çektiği acılara son verme hakkı olabilir. Tamamen hasta olan biri açısından düşünmek lazım bu kararı. Bireysel bir hak. İnsanın kendi iradesiyle hayatına son verebilme hakkı olmalı gibi geliyor. Kesin konuşmak istemiyorum bu konuda.

(Y. K. Ş.) Sizin özellikle üzerinde durulmasını istediğiniz bir konu var mıdır tıp alanında, sağlık sektöründe?

Ben, organ nakli meselesinin çok iyi bir çözümü olabileceğini düşünüyorum. Şöyle ki, insanların sağlıklarında gidip de 'ben herhangi bir şekilde ölürsem organlarımı veririm' demeleri soğuk bir şey. İnsanların kolay kolay yapamadıkları bir şey. Ölümü düşünmeyi, ölüm sonrasında vücudunun parçalanacağını düşünmeyi filan gerektiriyor ve insanlar bu fikirle iç içe yaşamaktan hoşlanmadıkları için böyle bir belge vermek, toplumun çok az bir kesiminde gerçekleşiyor. Ama bu konuda hiçbir şey yapmama tutumu kolay bir tutum. Şöyle bir yasa düşünün: Aksini belirtenlerin organları alınmayacak. İsteyen dini nedenler ya da başka nedenlerden dolayı 'ben organlarıma dokunulmasını istemiyorum' diye belge taşıyacak yanında. Aksi belirtilmedikçe de bağışlamış kabul edilecek dediğinizi düşünün. Ben o zaman gidip de aksi bir beyan vermem. Hiçbir şey yapmama tutumunu benimserim. Düşünmem, hiçbir şey yapmam, doğal olarak bağışçı durumuna düşerim. Vermemek isteyen aktif tutum alın dersanız siz, pasif tutum alan çok geniş bir kesim organ bağışçısı olacaktır. Böyle bir küçük yasa değişikliği ile bu konuya önem veren, istemeyen, gidip bununla uğraşır, öyle bir belge alır ama milyonlarca insan do-

"Doktorların yaptıkları iş, hiçbir maceracılığa imkân vermediği için belli bir tutuculuk içindeler. Öyle 'hadi şunu deneyelim, hadi bunu deneyelim' diyemezler. Kurallara uygunluk ve tutuculuk içindeler. Ama bunun zaman zaman yenilikleri engelleme noktasında zararları da oluyor."

ğal bir biçimde, pasif kalarak bağışçı konumuna düşer. Çok da mahsuru yok ki gidip de o kartı almıyor gibi düşünülmalıdır.

Böyle bir durumda kimseye danışılmaz. Kendisi o belgeyi almamışsa 'bağışçiyim' iradesini beyan etmiş olacak. Bunun anlatılması yazılıp çizilmesi gerekiyor tabii.

Bu tıpkı evlilik sözleşmesi gibi. Sizin boşanma halinde mal paylaşımı nasıl yapacağınız konusunda bir yasal sözleşme vardır. Siz aksini ye de farklı bir sözleşme istiyorsanız. Eşinizle birlikte notere giderseniz, bir sözleşme yaparsınız ve o genel kuralın dışında kalırsınız. Kimse bunu yapmaz, normal yasanın öngördüğü şekilde davranmayı seçer. Oysa aksi sözleşme yapma hakkınız var. Başına geldiğinde de "aa böyleymiş" der. Bunun gibi

Hem çok sayıda organ bulunmuş hem de irade ile bulunmuş olacak. Her kişi yaşarken, tabii 18 yaşından büyükler için konuşuyoruz, 18 yaşından küçükler için elbette ki yakınlarına danışmak lazım. Aksini beyan etmedikçe iradesini bağışçı olma yolunda kullandığı bir yasa çıkartırsınız ve bol bol duyurursunuz, istemeyen gitsin, bağış yapmaktan istemiyorum diye kartını alsın diye...

Bunun dışında Türkiye'de tüp bebek konusu, sperm bankası konusu, kök hücre bankası konusu gelip dayatmış meseleler. Bu konularda hem mevzuatın uydurulması hem de etik tartışmaları sonlandırıcı açıklama ve çalışmaların yapılması gerekmektedir.